

KKI

4:1

Elnökválasztás Kazahsztánban –
mi várható Nazarbajev után?

KKI 4:1

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2020.

Szerkesztő: Ackermann Sándor – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Ackermann Sándor – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Gyene Pál – Budapesti Gazdasági Egyetem

Szálkai Kinga – ELTE TÁTK Nemzetközi és Európai Tanulmányok Tanszék

Vasa László – Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Lévárt Tamás

Fotó:

<http://static.kremlin.ru/media/events/photos/big2x/E3qt60zA6nGLDGxgJC472bEc8AA3DxES.jpg>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának

A sorozatban eddig megjelent kiadványok

2019/20. [Hogyan zajlottak a romániai politikai változások 2019 őszén, és mi várható ezek után a bukaresti külpolitikában?](#)

2019/18. [Hogyan értékelhető az Európai Tanács nyugat-balkáni bővítéssel kapcsolatos októberi döntése?](#)

2019/17. [Mi a jelentősége Abu Bakr al-Bagdádi halálának a dzsihádisták terrorizmus jövője szempontjából?](#)

2019/16. [Miként reagáltak a jelentősebb nyugat-európai országok az északkelet-szíriai török offenzívára?](#)

Régebbi számaink elérhetőek a [KKI](#) honlapján.

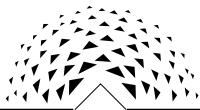
A Külügyi és Külgazdasági Intézet 4:1 című sorozatában négy kutató válaszol röviden ugyanarra – a nemzetközi politikát és gazdaságot érintő – kérdésre. Célunk a magyarországi tudományos viták elindítása és a szakértők közötti párbeszéd elősegítése. E számunkban a következő kérdésre kerestük a választ: „Mi várható Kazahsztánban Nazarbajev után?”

ACKERMANN SÁNDOR

Nurszultan Nazarbajev kazah elnök 2019. márciusi lemondását követően nem sokkal az ország fővárosának nevét Asztanáról [Nur-Szultanra](#) változtatták. A szimbolikus jelentőségű névváltoztatást az a Kaszim-Zsomart Tokajev kezdeményezte, aki Nazarbajev lemondását követően ideiglenes ügyvivő elnökként látta el az államfői feladatokat, majd nem sokkal később – az előzetes várakozásoknak megfelelően – meg is nyerte a rendkívüli elnökválasztást. Az eset jól mutatja, hogy Nazarbajev esetében korai lenne arról beszélni, hogy a volt elnök kiírta volna magát az aktív politizálásból, s ez nem feltétlenül a főváros átnevezéséből adódik (amely inkább jelképes aktus volt), de azért jól jelzi, milyen befolyása, megítélése van az országot csaknem három évtizedig vezető politikusnak. Nazarbajev ráadásul az államfői tisztségről való lemondása ellenére továbbra is megmarad a kormánypárt (Nur Otan) vezetője, valamint a Biztonsági Tanács elnöke, így tényleges befolyása lesz az ország politikájára a jövőben is (az egyébként Európában sem példa nélküli, hogy egy politikus nem államfői vagy kormányfői, hanem pártelnöki tisztségből irányítja az eseményeket).

A június 9-én megtartott választások nem okoztak meglepetést, az előzetesen Nazarbajev által támogatott Tokajev a szavazatok valamivel több mint 70 százalékkal gyakorlatilag ellenfél nélkül győzött. Az eredmény ugyanakkor jócskán elmarad Nazarbajev korábbi támogatottságától (aki szinte minden alkalommal 90 százalék feletti aránnyal nyert), ami azt mutatja, hogy a korábbi, korszakos vezető népszerűsége megközelíthetetlen. A választást követően [több ezren vonultak az utcákra](#) Nur-Szultanban és más kazah városokban is, a helyszínre kikerülő rendőrség pedig több száz embert állított elő. Ugyan a megmozdulások nemzetközi mércével nézve nem voltak különösebben nagyobbak (a tízezres létszámot talán egyik esetben sem érték el), de Kazahsztánban már évek óta nem voltak hasonló méretű tüntetések.

A demonstrációk és a hatalomváltás körüli események intő jel, illetve precedens is lehet majd a térség más országai, többek között Oroszország számára. A mostani kazahsztáni változások ugyanis valamilyen szinten hasonlítanak a 2011-es oroszországi parlamenti és a 2012-es elnökválasztásokhoz. Akkor Vlagyimir Putyin négy év után tért vissza az államfői székbe, s a két választást [korábban nem látott mértékű tüntetések követték](#). A választók nagy többsége számára ugyan ismert és elfogadott volt a várható forgatókönyv – csakúgy,

mint jelenleg Kazahsztánban –, ugyanakkor sokan becsapva érezték magukat, s emiatt az utcákra vonultak. Az orosz és a kazah esetben is kiábrándította az embereket az előre eltervezett váltás, még akkor is, ha ez a politikai környezetet ismerve várható volt. Nazarbajev távozása emellett egyfajta esettanulmányként is szolgálhat a Kreml számára, hiszen már évek óta találgatják külföldi és orosz elemzők egyaránt, hogy az országot lassan húsz éve vezető Putyin mikor és milyen körülmények között távozik hivatalából, ki lehet az utóda, és vállal-e a távozás után bármilyen befolyásos beosztást a politikus. A kazahsztáni politikai kultúra persze sok mindenben különbözik az oroszától, de a Kreml szakemberei minden bizonnyal így is elemezni fogják, hogy a hosszú idő után (valamennyire) háttérbe vonuló Nazarbajev után milyen társadalmi, politikai változások tapasztalhatók az országban.

Nazarbajev távozásával és Tokajev hivatalba lépésével kapcsolatban szintén feltételezhető némi hasonlóság a Putyin–Medvegyev-„tandem” 2008 és 2012 közötti időszakával. Az alkotmányos feltételek miatt négy évre a kormányfői székbe átülő Putyin mellett Medvegyevet a nemzetközi közösség nagy része sosem tartotta az ország igazi vezetőjének, még akkor sem, ha hivatalosan az ő kezében összpontosult a hatalom. Könnyen elképzelhető, hogy amíg Nazarbajev pártelnökként és a Biztonsági Tanács elnökéként a háttérből irányít, Tokajevnek a Medvegyevéhez hasonló szerepre és megítélésre kell számítania.

GYENE PÁL

A 2019 márciusában, sokak számára váratlanul lemondott Nurszultan Nazarbajev neve elválaszthatatlanul összefonódik a független Kazahsztán történetével. 1989-ben még a Szovjetunió kazah tagköztársaságának pártfőtitkáráként került az ország élére, és ekként az utolsó képviselője maradt a közép-ázsiai vezetők azon generációjának, amelynek tagjai még a peresztrojka időszakában pártfőtitkárként kezdték pályafutásukat, majd a szovjet birodalom szétesésével, sikerrel átmentve hatalmukat, hazájuk első elnökévé avansáltak. Az idestova harminc éven át regnáló Nazarbajev elnök közvetlen, nép általi választások révén öt alkalommal (1991, 1999, 2005, 2011 és 2015) legitimálta hatalmát. Bár a 90 százalék feletti szavazatarányok nem éppen egy nyugati típusú mintademokrácia képét erősítik, tagadhatatlan, hogy a 2010 óta a kazah alkotmány betűje szerint is a „[Nemzet Atyjaként](#)” tisztelt elnök figyelemre méltó népszerűségnek örvendett.

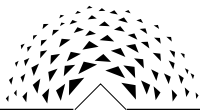
Ez betudható volt egyrészt a kétségkívül imponáló mértékű gazdasági fejlődésnek és életszínvonal-emelkedésnek, amit Nazarbajev országlása idején megtapasztalt a kazah társadalom: a kilencvenes évek elejéhez képest az átlagjövedelem csaknem tizenhatszorosára (!) nőtt, a nagyvárosokban pedig különösen látványos infrastrukturális modernizáció ment végbe (talán elég e helyütt az új

főváros, az immár a visszavonult elnök nevét viselő Nur-Szultan szinte a „semmiből” történt felépítésére utalnunk). Másrészt fontos rá felhívunk a figyelmet, hogy a kazahsztáni társadalom még mindig erősen multietnikus jellegű: az etnikai kazahok aránya a függetlenség elnyerésekor még épphogy meghaladta az ötven százalékot, de még napjainkban is mintegy 25% a szláv eredetű (orosz) népesség aránya, amely főleg a nagyvárosi centrumokban, illetve az ország északkeleti, Szibériával határos régiójában koncentrálódik. Nazarbajev, számos más közép-ázsiai vezetőtől eltérően, a függetlenség elnyerése után sem lovgolta meg a feltámadó nacionalizmus hullámát, és messzemenőig tekintettel volt az orosz kisebbség érzékenységre. Így az elnök személyére sokan mint az etnikumok viszonylagos harmonikus együttélésének garanciájára tekintettek. Ugyanakkor a régiós összehasonlításban igen eredményes és vonzó példát kínáló nazarbajevi modell az utóbbi években mintha a kifulladás jeleit mutatná. Az egyoldalúan nyersanyag- – főként szénhidrogén- – exportra épülő kazah gazdaságot az elnök erőfeszítései ellenére sem sikerült érdemben diverzifikálni, a 2014-es olajárzuhanás nyomán pedig a szociális elégedetlenség is felütötte fejét szerte az országban. Lehet, hogy az igen élemedett korú, jövőre nyolcvanéves Nazarbajev ezért is érezte elérkezettnek az időt a vissza- vagy legalábbis háttérbe vonulásra. Megjegyzendő, hogy Nazarbajev idáig az egyetlen olyan közép-ázsiai államfő, aki lemondással távozott hivatalából.

Utódja, a diplomata-háttérű Kaszim-Zsomart Tokajev – aki volt már az ország külügyminisztere, miniszterelnöke, valamint legutoljára a törvényhozás második kamarájának, a szenátusnak az elnöke – mindig is Nazarbajev lojális kádereként volt ismert, bizvást lehet a [kontinuitás emberének](#) tekinteni. Ettől függetlenül júniusban fontosnak tartották, hogy előre hozott választásokon erősítsék meg pozíciójában. A többpárti, de csak korlátozottan szabad voksoláson Tokajev némileg meglepő módon „csupán” 70 százalékot szerzett. Az egyetlen valódi ellenzéki jelölt, Amirzsan Koszanov újságíró hivatalosan is [16%-os eredménye](#), valamint a voksolást kísérő, igaz, még csírájában elfojtott [ellenzéki tüntetések](#) annak indikátorai lehetnek, hogy Kazahsztánban immár kialakult egy nyugatos szemléletű, politikailag is mindinkább aktív nagyvárosi középosztály, amelynek körében komoly igény mutatkozik a rendszer liberalizálása és a politikai részvétel lehetőségeinek kiszélesítése iránt.

Tokajev hatalmára mégsem elsősorban az ellenzéki tüntetések és politikusok jelentenek kihívást, hanem sokkal inkább Nazarbajev és családja. Az első elnök lemondása sokak szerint csak egyfajta taktikai húzás, a háttérbe húzódó államfő továbbra is a kormánypárt, a Nur Otan (Haza Fénye) vezetője, és ő áll a stratégiai kormányzati döntéseket meghozó, valamint a káderpolitikát is felügyelő [Nemzetbiztonsági Tanács](#) élén. Tokajev elnöki autonómiája tehát egyelőre igen korlátozottnak tűnik elődjéhez képest.

Másrészt elképzelhető, hogy Tokajev csak egy átmeneti figura. Kazahsztánban a szélesebb közvélemény számára is nyilvánvaló, hogy az elnök idősebb lánya, Dariga Nazarbajeva komoly politikai ambíciókat dédelget. Volt már parlamenti képviselő, miniszterelnök-helyettes, jelenleg pedig ő tölti be a szenátus elnöki posztját – amit Nazarbajev lemondásakor még maga [Tokajev viselt](#). A kazah

alkotmány betűje szerint tehát az új elnök akadályoztatása esetén Nazarbajev lánya lépne előre ügyvezető államfői pozícióba. A közép-ázsiai kontextus ismeretében egy ilyen kvázi dinasztikus utódlás forgatókönyvét sem lehet kizárni, persze mindez egyelőre nem több puszta spekulációnál.

SZÁLKAI KINGA

Kaszim-Zsomart Tokajev nyerte meg 2019. június 9-én a kazahsztáni előre hozott elnökválasztásokat, aminek eredményeképpen már nemcsak átmenetileg, hanem véglegesen is ő lépett a Szovjetunió felbomlása óta hatalmon lévő Nurszultan Nazarbajev helyére a legnagyobb közép-ázsiai állam vezetésében. A hatalom átadása szinte zökkenőmentesen zajlott le, az új elnök feladatai azonban nem minden tekintetben hálásak: az állam stabilitását számos mélyen gyökerező társadalmi feszültség és strukturális kihívás veszélyeztetheti az elkövetkező időszakban.

A társadalmi feszültségek fokozódásának egyik fő oka, hogy a kazah gazdaság 2002-től 2013-ig tartó aranykora [minden jel szerint véget ért](#), a 2015–2016-os időszakban mélypontot elérő növekedési mutatók a Világbank adatai alapján [jelenleg is elmaradnak](#) a 2000-es évek értékeitől. Az elhúzódó válság mellett az alacsony olajárak sem kedveznek a szénhidrogén-kitermelésre szélsőséges mértékben támaszkodó kazah gazdaság számára, a tenge pedig 2016-ban [a világ leggyengébb valutái közé került](#). Ebben a helyzetben a lakosság életszínvonala 2014 óta folyamatosan csökken, [a jövedelmi egyenlőtlenségek növekednek](#), a kazah gazdaság eredményei pedig egyre kevésbé kompenzálják a politikával elégedetlen rétegeket.

A lakosság növekvő elégedetlenségét jól mutatták [a 2016-os tüntetések](#), amelyek során a kihasználatlan termőföldek elárverezése ellen léptek fel az érintettek. A mezőgazdasággal foglalkozók jelenleg is [a lakosság közel negyedét teszik ki](#), akik az elmúlt évtized veszteseinek tekinthetők gazdasági szempontból, így viszonylag nagy számban mozgósíthatóak politikai célok mentén. Mindezek ismeretében nem meglepő, hogy az állam meghátrált a kazah földek idegen kézbe kerülése elleni tiltakozás előtt – bár az ilyen irányú aggodalmak időről időre azóta is [előtérbe kerülnek](#).

A földprivatizáció elleni tüntetések esetében egy másik olyan tényező is megfigyelhető, ami hozzájárul a társadalmi feszültségek növekedéséhez, mégpedig az egyre szélesebb körben megjelenő nacionalizmus, ami gyakran kéz a kézben jár a szintén nagy hatású Kína-ellenes rasszizmussal. Egy [2014-es közvélemény-kutatás alapján](#) a kazah fiatalok 69%-a vélekedik úgy, hogy államuknak meg kell védenie a kazah kultúrát és hagyományokat a külső behatásoktól, és meg kell őriznie annak egyedülállóságát. A „kazah értékek” tisztelete egyre nagyobb szerepet kap, ami egy soknemzetiségű, illetve kevert nemzetiségű államban számos problémát vethet fel, így az orosz kisebbséget (valamint magát Oroszországot) is nagy kihívások elé állíthatja. A latin betűkre való áttérés, a bankjegyek

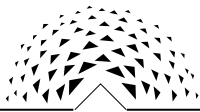
„kazahosítása”, az orosz nyelvű iskolák működésével szembeni fenntartások, továbbá az etnikailag kazah lakosság orosz tömbterületekre [településének támogatása](#) egyaránt [ebbe az irányba mutat](#).

A feszültségkeltő tényezők sorában jelentős helyet foglal el a korrupció kérdése. Az ilyen jellegű botrányok a kazah mindennapok részét képezik, a szűk körű elit kezében csoportosuló gazdasági érdekeltségek pedig tovább növelik a szakadékot a társadalmi rétegek között. [Ellenérzést vált ki az is](#), hogy a kazah állam jelentős összegeket költ az országimázsra, miközben a termelő és munkahelyteremtő beruházások gyakran háttérbe szorulnak. Az elmúlt évek során továbbá több olyan esemény történt, ami az állami szervek működésének egyéb hiányosságaira hívta fel a figyelmet. Ilyenek voltak [a 2016-os aktobei és almati terrortámadások](#) vagy 2018-ban Gyenyisz Ten olimpiai bronzérmes [műkorcsolyázó megkéselese](#), ami a közbiztonság problémáira világított rá. Ide sorolhatóak az etnikai ellentétek kiéleződésének szélsőséges példái is, mint például a 2019-es [újévi karagandai kocsmai verekedés](#), amit szintén tüntetések követtek.

Egyes, társadalmi feszültségek kezelésére szolgáló lépések már Nazarbajev elnöksége alatt, [2017-ben megkezdődtek](#). Az alkotmány módosításai révén megerősítették a parlament szerepét a kormány felett, az elnök hatáskörét valamelyest korlátozták, illetve elkezdődött a bírói rendszer modernizálása, mely intézkedések elvben a kazah rendszer demokratikusabbá válása irányába hatnak. A reformokat azonban [számos kritika éri](#), valódi, mélyreható demokratizálódási folyamatról pedig többek között a pluralizmus teljes hiánya, a bírói függetlenség kérdőjelei, illetve az alapjogok korlátozásai miatt sem eshet szó.

A gazdasági helyzetből fakadó elégedetlenség csillapítását szolgálta 2019 februárjában [a kazah kormány feloszlata](#), melyet Nazarbajev azzal magyarázott, hogy az képtelen volt ellátni feladatait a lakosság érdekeinek képviselésében, a gazdasági helyzet kezelésében, illetve a megfelelő életszínvonal biztosítása területén. E lépés egybeesett azzal [a tragikus asztanai tüzessel](#), amely felhívta a figyelmet a szociális védőhálón tátongó résekre, a család- és gyermekvédelmi politikák hiányosságaira, valamint a korrupcióra, ami az említett esetben a munkavédelmi szabályok be nem tartása kapcsán került előtérbe. Az eset tovább szította a kedélyeket a fővárosban, kiélezve a helyzetet az állami vezetés és a lakosság között.

A jelenlegi politikai fordulat eközben egyértelműen nem a társadalmi feszültségek további csökkentése irányába mutat. Az új elnök népszerűsége a választási eredmények alapján nem éri el a karizmatikus Nazarbajev mutatóit, a felsorolt társadalmi feszültségeket kiváltó okok tényleges kezelésének elmaradása pedig tovább növelheti a vezetőváltással elégedetlenek számát. Az elnökválasztás lebonyolításának – az [EBESZ által is kiemelt](#) – szabálytalanságai és hiányosságai már rövid távon is kiváltották a lakosság egy részének tiltakozását. A kazah elnök hatalmának legfőbb garanciája azonban az állam függetlenedése óta hagyományosan az, hogy milyen mértékben képes fenntartani a stabilitást. Kaszim-Zsomart Tokajev jövője szempontjából tehát elsődleges fontosságú, hogy sikerül-e csökkentenie a társadalmi feszültségeket.

VASA LÁSZLÓ

Nazarbajev elnök lemondása a legfőbb kazah vezetői posztról, bár váratlan volt még a térség történéseit követő szakértői közönségnek is, semmiképpen sem előzmény nélküli. Több jel mutatott arra, hogy Nazarbajev egyrészt nem kíván közép-ázsiai kollégái sorsára jutni, azaz nem akar rendezetlen politikai viszonyokat esetlegesen bekövetkező halála esetén (vagyis biztosítani kívánta családjá és klientúrája megszerzett privilégiumait és vagyonát), másrészt meg szeretne volna tartani nevének nimbuszát és becsületét mint állam- és nemzetépítő arra az esetre is, ha a gazdasági-társadalmi viszonyok – belső és nemzetközi okok miatt – rosszabbra fordulnának. Lemondását megelőzően, a tavalyi év végén az egész kormányt menesztette, mivel nem volt elégedett a stratégiai célok és a modernizációs program megvalósításának ütemével. Intenzív, nem nyilvános kétoldalú találkozók zajlottak le a világ vezető hatalmainak képviselőivel. Már két hónappal a bejelentés előtt az elit szóbeszédjének tárgya volt lemondása; az egyetlen kérdés az utód személye volt. A várakozások szerint egyik családtagja örökölte volna az elnöki posztot, ami sajátos módon még tulajdonképpen mindig a levegőben van (lásd később).

Az átmenet többé-kevésbé nyugodtan lezajlott. Az elnök a lojális és profi diplomata Tokajev lett – az egyetlen biztos pont és biztosíték a közeljövő történéseiben. Tüntetések persze voltak, még ha nem is a kazah elnökválasztási utófolyamattal párhuzamosan zajló hongkongi események méreteiben. Pár ezer ember meglehetősen tartósan utcára vonult a nagyvárosokban, ám ezek a tiltakozások idővel alábbhagytak, nyilván nem függetlenül a nem túl megegyező karhatalmi fellépéstől (a letartóztatások száma – azaz nem a letartóztatottaké – négyezer körüli). Meglepő módon nem az elnökválasztás mikéntje és az új elnök nagyarányú (de a korábbi választások 90% fölötti támogatási arányát még csak nem is súroló, 71%-os eredményű) megválasztása robbantotta ki a tiltakozások első hullámát, hanem a főváros Asztana Nur-Szultanra (Nazarbajev keresztnéve) való átnevezése váltotta ki.

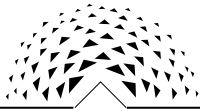
A kazah politikai rendszer egyetlen vezetőn, az elnökön alapul, viszont Kazahsztán esetében megállapítható, hogy a klánokon alapuló rend végül felülkerekedett a kazah politikai rendszeren; maga Nazarbajev elnök is saját klánja érdekeit figyelembe véve építi klientúráját. A kazah társadalom ugyanis megőrizte a hagyományos törzsi kereteit. Tagjai számára ma sokkalta fontosabb az az információ, hogy ki melyik zsüz, azaz törzsszövetség tagja, továbbá hogy azon belül melyik törzsé vagy nemzetségé, mint az, hogy önmagában milyenek a kvalitásai. Érdeemes megjegyezni, hogy a klánrendszert még a szovjeturalom sem tudta háttérbe szorítani, a szocializmusban így végig megmaradt, a Szovjetunió felbomlása után pedig tulajdonképpen reneszánszát éli, aminek az egyik leglátványosabb jele volt az államapparátus kazahokkal való feltöltése.

A jövő latolgatásához a jelenből kell kiindulnunk. Kazahsztán a térség legjobban élő és legkevésbé autoriter országa, melynek polgárai nem hitelből, hanem az olajtermelés és bányáipar által megalapozott gazdasági fundamentumokból élnek jól. Sikerült olyan egyensúlyt elérni az ország gazdaságában, amivel az olajból származó pénzt sikeresen befektették a tudományba, kutatásba, zöldenergiába és általánosságban a gazdaságba, nem pedig – más ázsiai országok gyakorlatából ismert – luxuscikkekbe. Ennek köszönhetően felépült egy modern ország, amelyben az átlagos lakos ma már jobban él, mint egy átlagos orosz. Ezekhez a fejlesztésekhez azonban erős központi elnöki hatalom kellett, aminek elnyomó jellege tagadhatatlan, viszont a következetes államépítés is figyelemre méltó. Ilyen egyszemélyes, ám előrelátó döntés volt az új főváros – Asztana, avagy újabb nevével Nur-Szultan – felépítése is, amit egy átfogó területfejlesztés keretei között kell értelmezni. A mai Kazahsztán megteremtése Nazarbajev elnökhöz köthető, akinek nagy a nimbusza; a helyi demokrácia megítélésének paradoxona, hogy Nazarbajev és Tokajev *minden bizonnyal szabad választásokon is abszolút többséget szerezne a választásokon.*

Nazarbajev jelenlegi kvázi visszavonulása nem jelenti azt, hogy ne maradt volna a nemzet valódi és formális vezetője. A nagy hatalmú, az utóbbi években alkotmánymódosítással kreált Nemzetbiztonsági Tanács és a kormányzó Nur Otan párt elnöke; a lánya a szenátus elnöke, akire a hatalom száll, ha Tokajev elnökkel bármi is történne. Megkapta a „Kazah Nemzet Apja” megtisztelő és örökös címet. Továbbra is fogadja az országba látogató külföldi vezetőket (pl. Orbán Viktor miniszterelnököt vagy Mun Dzsein dél-koreai elnököt).

A kritikusok szerint az elnököt Tokajevnek, a jövőt Nurszultannak hívják. Azaz a kazah bel-és külpolitika alapjaiban változatlan lesz. Mindamellettpoliticai szempontból engedmények várhatók a gyülekezési és sztrájkjog terén, és talán egy valódi, de kontrollált ellenzéki erőt is engednek kissé megerősödni. Fő cél továbbra is a nemzet modernizációja, az állam jövedelmeinek észszerű elköltése és ezáltal a lakosság életszínvonalának emelése. Nemzetközi szempontból továbbra is egyensúlyozni kényszerül az ország vezetése a hagyományos, történelmi partner és néha akarva, néha kényszer miatt szövetséges Oroszország, a feltörekvő és eszközökben nem válogató, egyelőre csak gazdaságilag aktív Kína, a feltörekvő középhatalom, de időszakosan saját bajaival elfoglalt Törökország és a térség kapcsán kiismerhetetlen szándékú, de leginkább érdektelen USA között. Néhányan hiányolhatják az EU-t – valóban, nehéz tényezőként számba venni a térségben, hiszen még a napokban meghirdetett EU-s Közép-Ázsia-stratégiában sincs túl sok konkrétum arról, mit is akar a térségben az Európai Unió (nehéz is lenne neki az említett játékosok között markánsan és potensen megjelennie).

Várakozások szerint Tokajev szerepe csak ideiglenes, és addig tart, míg – a klánokkal megegyezve – Nazarbajev megtalálja utódját a családján belül. Ha ez megvalósul, ne legyenek kétségeink, hogy a legnagyobb nemzetközi konszenzussal, egyetlen nagyhatalmi kritikus szó nélkül fog lezajlani. Nazarbajev

tulajdonképpen már a Tokajev utáni jövőt építi – Dariga lánya hatalmi kulcs-
pozícióban van: ha Tokajev nem Nazarbajevnek tetsző reformokat kezdene el
bevezetni, elmozdítása esetén lányára száll az elnöki hatalom. Kérdés, a kazah
társadalom mennyire fogadna el egy női elnököt, de pár év alatt az attitűd meg-
változtatható. A mesterterv szerint tehát Tokajev addig marad elnök, amíg Dariga
Nazarbajeva el nem éri a megválasztásához szükséges hatalmi háttérrel – azaz
a klánok támogatását és az ennek mentén indukált, már borítékolhatóan pozitív
eredményű választást.